

A perzsa acélművesség

Fémművesség és kézművesség Iránban a XVI–XIX. században

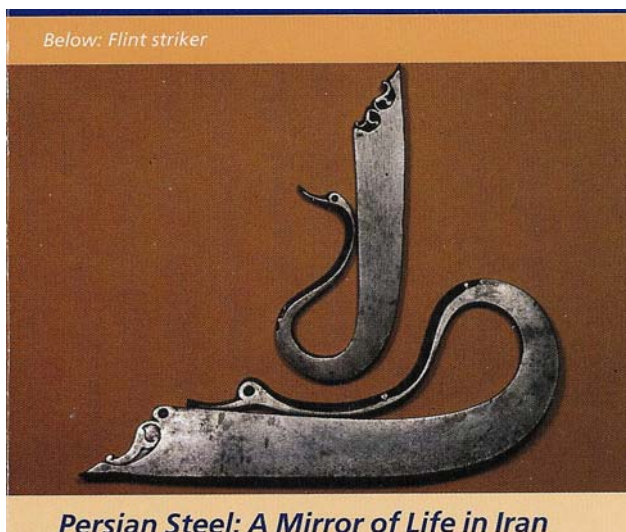
A Chester Beatty Könyvtár időszakos kiállítása (Dublin, 2004. június 2 – szeptember 15.)

A kiállítás a könyvtár dublini megnyitásának ötvenedik évfordulójára szervezett rendezvénysorozat része. Alcíme: A mirror of life in Iran – Iráni életképek, mondhatnánk, avagy Irán a hét-köznapok tükrében. Szervezője James Allan professzor, az oxfordi Ashmolean Múzeum Keleti Szépművészeti Gyűjteményének részlegvezetője, valamint az Oxfordi Egyetem Archeológiai Kutatólaboratóriumának munkatársa, dr. Brian Gilmour.

Valamivel több mint kétszázötven mesterien megmunkált acél műtárgy látható a tárlókban. A fémtárgyak alkalmazását, megmunkálását, helyét és használatát a korabeli társadalomban, élethelyzetekben a Chester Beatty gyűjtemény kéziratos kódexanyaga és miniatúrák sora mutatja be. Az acélnak, illetve az acélművességnek láthatóan integráns szerepe volt a társadalom egészét tekintve a XVI–XIX. századi Iránban, a Szafanida- és a Qajar-dinasztia uralkodása alatt.

Igényes és kifinomult volt a gyártási technológia is. A hideg acélgyártás egyik különleges formája honosodott meg és vált világhírűvé, a damaszkuszihoz hasonlóan. A *tégelyacélt* kovácsolással, hűtéssel és hevítéssel alakították végző formájára, keménnyé e hőkezelési eljárások teszik, a közbelső, savas maratásokkal pedig tiszta, finom struktúrájú felület érhető el, ami igen alkalmas a finom megmunkálásra. Ennek illusztrálására nagy felbontóképességű nagyítón is megnézhető egy kardpenge szép felülete, amit tehát ún. „kovácsforrasztással” alakítottak ki.

Hosszú volt az út a vastól az acéltövezet technológiájának megtalálásáig. Erről tanúskodik az egész kiállítás, már a laikusnak is szembetűnő-

en. Az első tárlócskában két, vasból készült karperrec látható (Kr. e. X–VIII. sz.), és már a második tárlónál – ahol dervisek kolduló edényeit és egyéb szakrális tárgyait mutatják be *Sa'di Bulistanja* kézirátának egyik szép miniatúrája társaságában (1649) – észrevehető a felület és a megmunkáltság változása. A táncoló és éneklő dervis arab elnevezése, a „szufi” eredetileg gyapjút jelent. A derviseket a finomítatlan gyapjú köntösről nevezték szufiknak, ami a világi hívságok elutasítását jelképezte. A szufizmus misztikus vallásossága az iszlámon belül is páratlan, szép költői életműveket ihletett Perzsiában. Öltözkük és gazdagon díszített fémtárgyaik mintha ellentmondani látszanának legendás szegénységüknek.

A harmadik tárlóban gyönyörű írószerszámok, különös formájú és kiképzésű ollók, papírvágó kések, tollak, tintatartók és -adagolók mellett egy *1563-ból származó levélminta-gyűjtemény* enged bepillantást a korabeli írástudók és kalligrafusok teljesítményébe (Divani-gyűjtemény).

Külön csoportot képeznek a bemutatott ritkaságok között a mesteremberek szerszámai, a földmérő eszközök és a hajózást segítő alkalmosságok, a bőrdíszművesek és a könyvkötők szerszámai, az ide illesztett „életképek”, *Nizami Khamsájának* (1492) egyik jelenete, és a *Próféták és Királyok Könyvéből* való kép (1469–70), amely Dzsamsid királyt ábrázolja udvari fémművesei társaságában, amint a fémműves mesterségek elsajátításán fáradoznak.

PERSIAN STEEL
A MIRROR OF LIFE IN IRAN

Chester Beatty Library
Dublin Castle

02 June-15 September 2004

2002

Chester Beatty LIBRARY

Az ez utáni tárlóban a birkózók testi ékszerai, csukló- és karperecei szintén különlegességet kínálnak, csakúgy, mint a különlegesen díszes és furfangos lakatok, zárok, rejtett kulcslyukkal és titkos nyitási kombinációkkal, cilinderekkel.

A mindennapokban használatos kozmetikai eszközök (késecskék, csipeszek stb.) a különlegesen díszített borbélyszerszámokkal kerültek össze két, kivételesen gyönyörűen megmunkált XV. századi tükör társaságában. Az érvágók, borotvák, sebészollók és kések mellett itt található a célszerűen kialakított fogászati eszkö-

zök és a körülmetéléshez használatos késkészletek is. Minden használati tárgy, rendeltetésétől függetlenül, gazdagon díszített, célszerű és rendkívül esztétikus.

A háztartásokban általánosan használt rizstálaló kanalak mellé teás- és kávéscsészék (XVI. sz., Iszfahan) kerültek. Ezek is – csakúgy, mint a fegyverek vagy a tűzszerszámok, tűzcsiholók – gyakorta Korán-idézetekkel díszítettek. A legszebb tűzszerszámok állatformákat mintáznak vagy sárkányfejesek, így például két sárkány harcából születik a szikra egy XV. századi tűzszerszám-pár használatakor. A XV. századig költséges rézötvözetből készültek ezek a kis eszközök, amelyekbe kovakövet, később egyéb szikrázó anyagot erősítettek, acélfoglatban. A kiállítás legrégebbi darabja egy XI. századi, harang formájú tűzcsiholó. Az én kedvencem a hattyúpárt formázó, hihetetlenül kecses „célszerszám”.

Érdekességként még említsük meg a cukortömbök feldarabolásához használatos kis, különleges alakú „bárdocskákat” (tabarad), némelyik igen pikáns pózban segíti az édesítőszerhez-jutást.

Persze jelentős szerepet – több tárlónyi helyet – kaptak a fegyverek, lovasszerszámok, illetve a harcászati és vadászati eszközök és fegyverzetek. Mind lélegzetelállító díszítési technikával kápráztatja el a látogatót. Így például a solymászok és a vadászok díszített szerszámai gyönyörű kéziratos illusztrációk között állnak – *Nizami* öt költeménye és a *Sahname* (Királyok Könyve) 1480-ból származó kódexei –, mestersen megmunkált kések, szuronyok, dárdák, bárdok és kardok láthatók. A csatajelenet a Szafanida-dinasztia történetét összefoglaló kódexből való, egész oldalas illusztrációja a különböző fegyverek és fegyvernemek rendeltetészerű használatát is bemutatja.

Hihetetlen tudással és érzékel kialakított különböző mérlegek és súlyok zárják a tárlók sorát, szakrális hentesszerszámok társaságában. Csakúgy, mint az övcsatokon, a fegyverek, kéz-, láb- és mellvédek kínálkozó felületein is Korán-idézetek olvashatók, érzékeltetvén a perzsák erős, síta kötődését Allahhoz.

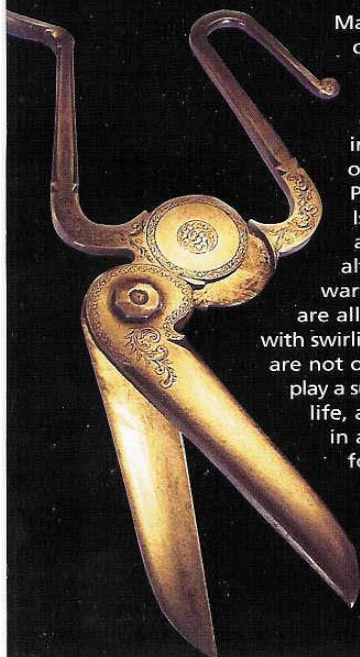
A fémmegmunkálási és -díszítési technikákat egyes magyarázó szövegek ismertetik meg a látogatókkal, és persze hasznos segédeszköz a három nyelvű (angol, francia és perzsa), színes képekkel díszített katalógus, ami szintén James Allan professzor munkája.

PERSIAN STEEL A MIRROR OF LIFE IN IRAN

The exhibition tells the story of traditional life in pre-modern Iran (the former Persia) through the display of some 250 intricately decorated steel artefacts. Every object, no matter how pragmatic its function, is a true work of art, an example of the exquisite workmanship of the traditional Iranian craftsman.

As the exhibition reveals, steel was an integral part of the economic, social, cultural and religious life of Iran during the Safavid and Qajar periods (16th to early 20th centuries). Delicate jewellers' tools, butchers' cleavers and scales, a leather worker's alluring half-moon knife and an intriguing array of scissors attest to the myriad craftsmen who worked in the bazaar.

Magnificent standards, carried in religious processions, and belt buckles worn by soldiers going into battle – all inscribed with the words of God – testify to the Persian devotion to Shi'a Islam. Daggers, helmets and body armour, although associated with war and hence with death, are all beautifully decorated with swirling arabesques. Padlocks are not only functional but also play a surprising role in religious life, and they are rendered in an ingenious array of forms employing an equally ingenious array of opening mechanisms.

Tin Snips
19th century

Cover
Penbox Scissors
19th century

Metals and Metalworking in Islamic Iran

In conjunction with the exhibition, an international symposium, entitled *Metals and Metalworking in Islamic Iran*, will take place at the Library on 03-04 September 2004. Some eighteen international specialists will present papers on a range of topics, including trade, cultural and technical exchange, patrons and craftsmen, regional schools of metal production, metal technology, and 'manuscripts and metalwork'. The conference is being organized jointly by the Library and the Iran Heritage Foundation. Anyone interested in attending should check the Chester Beatty website at www.cbl.ie or contact metalsconf@cbl.ie for registration details.

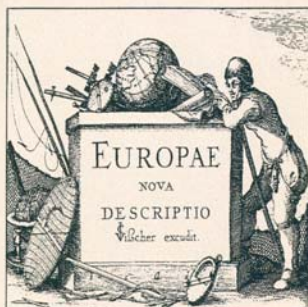
Amulet box lid
c.1700

Jeweller's clamp,
Late 18th-19th century

A kiállított műtárgyanyag korábban már megtekinthető volt az Institut du Monde Arabe nevű intézetben, Párizsban, valamint a londoni Brunei Galériában. A Tanavoli-gyűjtemény mellé a Chester Beatty Könyvtár hozzájárulásaként a

kéziratos anyag és a miniatúrák kerültek még a dublini kiállításra, amelyek a fémek alkalmazását, megmunkálását magyarázzák, és a bemutatott mestermunkák, díszítőelemek megértését segítik és illusztrálják. (Bobok Beáta)

Meghívó

Az Országos Széchényi Könyvtár
tisztelettel meghívja Önt és kedves családját az

Európa térképei 1520–2004

című kiállításának ünnepélyes megnyitójára

2004. október 1-jén, pénteken délután 15 órára
az Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti Dísztermébe.

(Cím: Budapest, I. Budavári Palota F épület)